

STEDER VI MØDES

DEL 1:

**Et sociokulturelt perspektiv på
tilblivelsen af syv mødesteder**

Denne publikation er udarbejdet af mag.art. i kultursociologi, ph.d. Christine E. Swane, der er direktør og forskningsleder i Fonden Ensomme Gamles Værn.

Fonden beskæftiger sig med det sociale liv i alderdommen gennem uddelinger til forskning, sociale projekter og formidling – og gennemfører i mindre omfang selv projekter.

STEDER VI MØDES

DEL 1: Et sociokulturelt perspektiv på tilblivelsen af syv mødesteder

Denne publikation er udarbejdet af Fonden Ensomme Gamles Værn for Realdania i forbindelse med indsatsen 'Steder vi mødes'.

Forfatter

Christine E. Swane, Kultursociolog, ph.d.
Direktør og forskningsleder i Fonden Ensomme Gamles Værn

Fotos

Claus Bjørn Larsen: Side 53
Jacob Skoubo Jensen: Side 75
Lars Engelgaard: Side 15
Leif Tuxen: Side 6
Mathilde Bech: Side 29
Steffen Stamp: Side 37, 61, 72-73

Grafisk opsætning

by Ida Nissen

Udgivet af Realdania, juni 2025

Steder vi mødes.

**Et sociokulturelt
perspektiv på
tilblivelsen af
syv mødesteder.**

Af Christine E. Swane

Forord

'Steder vi mødes' er en del af Realdanias indsats 'Rum og fællesskaber for ældre'. En indsats, der bygger på en grundlæggende ambition om at bidrage til at nedbringe ensomheden og øge livskvaliteten blandt ældre gennem udvikling af nye aktivitets- og fællesskabsbærende funktioner og steder i byen. Og en indsats som hidtil har fokuseret på målgruppens boligmiljøer. Det har ført til en række partnerskaber med almene og private bygherrer om at udvikle bofællesskabsprojekter i hele landet. De fleste er målrettet seniorer, mens to er blandede bofællesskaber.

Med 'Steder vi mødes' bevæger vi os nu væk fra boligmiljøerne og ud i det offentlige rum, til togstationer, pladser, parker, sundhedshuse, købmanden og andre lignende steder. Kort sagt; steder hvor de ældre færdes i hverdagslivet, og hvor der er en mulighed for at opnå en kontakt og på sigt opbygge et fællesskab med andre besøgende og/eller forbipasserende. Her vil vi støtte op om lokale projekter med nye bud på, hvordan byens sociale infrastruktur kan styrkes og skabe bedre rammer for hverdagsmøder og fællesskaber – og på den måde bidrage til at modvirke ensomhed blandt ældre mennesker.

Forud for projektets start, har vi undersøgt forskellige mødesteder, der kan bidrage til at forebygge ensomhed blandt ældre. Undersøgelsen har omhandlet aktivitetsformer, organiseringsformer og de fysiske rammers betydning. Undersøgelsen peger på særligt tre vigtige udfordringer:

1) Der er mange indsatser for at forebygge og lindre ensomhed i alderdommen, men der er behov for i højere grad at tage udgangspunkt i målgruppernes interesser og behov.

2) Koblingen mellem ældrerettede og aldersneutrale steder kan med fordel styrkes, da en stor gruppe af seniorerne efterspørger steder, hvor man kan mødes på tværs af alder.

3) Afstanden mellem mødesteder og brugernes bopæl er i flere tilfælde stor, hvilket udgør en barriere ift. at komme til mødestedet. Afstanden fra bopæl til mødested bliver dermed en afgørende parameter for at blive inkluderet i de lokale fællesskaber.

I arbejdet med at udvikle aldersinkluderende mødesteder, er der således behov for at udvikle nye løsninger tæt på dér, hvor målgruppen i forvejen befinder sig, men som med fordel inkluderer flere aldersgrupper, og som løfter kvaliteten og flerfunktionaliteten af de eksisterende faciliteter og steder og deres rolle i lokalsamfundet.

På baggrund af den viden, har vi i Realdania i 2024 gennemført en udviklingsproces sammen med 7 pilotprojekter, der har arbejdet med at styrke samtænkningen og skabe eksempler på, hvordan man kan etablere mødesteder, der bidrager til at forebygge ensomhed med et særligt fokus på ældre.

Denne publikation udgør en del af et samlet videnspor i projektet, der følger pilotprojekterne før-, under og efter projektgennemførelse. Den ene del af vidensporet består af et arkitektfagligt perspektiv ved arkitekt Kristian Ly Serena fra tegnestuen dominique+serena. Den anden af et sociokulturelt perspektiv udarbejdet af mag.art. i kultursociologi, ph.d. Christine E. Swane, direktør og forskningsleder i Fonden Ensomme Gamles Værn.

Nærværende bidrag kigger således nærmere på de syv steder, kortlægger befolkningssammensætningen, ensomhedslandskabet og det sociale aktivitetslandskab for hvert sted og kommer med anbefalinger til, hvordan disse aspekter kan indtænkes i udviklingen af projekterne.

Det sociokulturelle perspektiv på projekterne suppleres desuden af en erhvervsPhD baseret på empiri fra tre af de syv cases ved cand.mag. i anvendt kulturanalyse Pernille Bülow Pedersen i Fonden Ensomme Gamles Værn.

Vi håber at denne publikation – både viden, metode og anbefalinger – kan være til inspiration på tværs af de medvirkende projekter men også for alle andre, der arbejder med at udvikle sociale mødesteder.

God læselyst.

Laura Kristine Bjerre Munch
Projektchef i Realdania

Introduktion

De syv projekter i **Steder vi mødes** er beliggende i landsbyer og i mindre og større byer rundt i hele landet. Udgangspunktet for indsatsen er, at mødestederne skal etableres på steder, hvor ældre mennesker i forvejen færdes i dagligdagen.

Projekterne skal understøtte inkludering af ældre mennesker i lokalområdet ved at styrke den sociale infrastruktur og skabe bedre rammer for hverdagsmøder og fællesskaber – gerne på tværs af generationer.

Denne publikation, **DEL 1: Et sociokulturelt perspektiv på tilblivelsen af syv mødesteder**, beskriver projekternes ambitioner for det sociale i mødestederne. Hvordan bruger de ældre mennesker i forvejen lokalområdet, og hvilke forandringer forestiller projektejerne sig, at der kan og forhåbentlig vil ske? Hvordan griber de processen an med at nå ud til lokalområdets ældre mennesker, som de tænker, vil få glæde og gavn af at komme i det nye mødested? Er der noget i den sociale struktur, der gør, at nogle ældre mennesker kan få svært ved at bruge stederne?

Men allerførst skal vi se vi på, hvordan ensomhed kan forstås, og hvem der er i øget risiko for at være ensom. Ensomheden har mange ansigter i den forstand, at man ikke kan vide, se eller regne ud, om et andet menneske føler sig ensom, før man rækker ud og lytter til vedkommende.

Ensomhed opstår af mange forskellige grunde. For at skabe mødesteder, hvor ældre mennesker, der føler sig eller er i risiko for at blive ensomme, kan føle sig velkomne og trygge, er det væsentligt at forstå ensomhedens kompleksitet. De følgende afsnit danner baggrund for en skitsering af et "ensomhedslandskab" og et "socialt aktivitetslandskab", som vil blive inddraget i gennemgangen af projekternes lokalområder.

Ensomhed

**"Og når ingen vækker dig om morgenen, og
når ingen venter på dig om aftenen, og når du
kan gøre lige, hvad du vil. Hvad kalder man det,
frihed eller ensomhed? "**

Charles Bukowski, tysk-amerikansk digter [1920-1994],
egen oversættelse.

Ensomhed er **en subjektiv tilstand** af ubehagelige og til tider smertelige følelser som tomhed, savn, meningsløshed og ulyst, måske et kropsligt ubehag, som er knyttet til det **at føle sig alene**. Man kan altså godt være ensom, selv om man er sammen med andre mennesker, hvis man ikke oplever at være forbundet til dem, man er sammen med. Det kan bl.a. være i seniorklubben, til genoptræning, fællesspisning eller korsang, hvis man føler sig på kanten af samværet og fællesskabet med de andre.

Man kan bruge et begreb som **kulturel ensomhed** om det ikke at føle sig tilpas eller rummet i familien, på arbejdspladsen, i frivilliggruppen, lokalmiljøet eller af samfundet mere bredt. Når ens normer, væremåde, værdier og interesser opfattes som anderledes i den sociale kontekst, man befinder sig i. Og der er ikke langt fra at opleve at blive set på som anderledes til at føle sig udenfor og ensom.

Ensomhed kan opstå i **hverdagssituationer** og især ved **vanskelige overgange** og perioder gennem livet, hvor vi er sårbare, usikre og føler os alene med problemer og svære tanker. Det kan fx være i forbindelse med flytning til en ny by eller det at flytte på plejehjem, ved arbejdsophør, en skilsmisse eller egen eller en nærtståendes alvorlige sygdom og død. På denne måde er ensomhed en **almenmenneskelig tilstand** lige som sorg, når vi mister nogen eller noget elsket – og glæde, når vi oplever noget smukt, fint eller vellykket. Denne ensomhed indfinder sig; og forsvinder igen.

Men ikke for alle.

**"Jeg kommer ingen steder mere, og der kommer
heller ingen her ... Som min far engang sagde, er
det, som om farveladen er gået af papiret.**

Mandlig besøgsvært, 83 år
fra rapporten Nærhed og brud i besøgsrelationer.¹

Forbliver behovet for nærhed **udækket over lang tid**, fører ensomheden til alvorlig mistrivsel og øger risikoen for psykisk og fysisk sygdom og tidlig død. Den nyeste befolkningsundersøgelse fra 2023 viser, at 10 % svarende til 470.000 af personer på 16+ år,² og heraf 100.000 voksne på 65 år og derover, oplever ensomhed i

alvorlig grad.³ Ved 85-årsalderen er det 17 %. Mange forskellige faktorer kan lede til alvorlig – og langvarig – ensomhed. Disse risikofaktorer er det vigtigt at kende til for at kunne identificere de målgrupper af ældre mennesker, man ønsker at få med i aldersinkluderende mødesteder.

Foto: Rune Hansen, Fonden
Ensomme Gamles Værn

Forskellige **livsomstændigheder skaber risiko** for ensomhed. Nogle faktorer gør sig gældende gennem hele livet – og nogle er specifikke for alderdommen.⁴ Generelt rapporterer flere **kvinder** end mænd om ensomhed, men langt flere **mænd** end kvinder har **ingen at betro sig til**. Risikoen for ensomhed er mere end dobbelt så høj, når man **bor alene**. Risikoen er markant større for personer med **kroniske sygdomme**, og for personer med **flere samtidige sygdomme** er den mere end dobbelt så høj som for raske. Flere end hver tredje med en længerevarende **psykisk lidelse** føler sig ensom, og hver femte **pårørende** til et menneske med sygdom oplever ensomhed. Dobbelt så mange med en **etnisk minoritetsbaggrund** oplever ensomhed som personer, der har etnisk dansk baggrund. Ensomhed forekommer også hyppigere blandt **seksuelle og kønsmæssige minoriteter**. Hertil kommer en øget forekomst af ensomhed ved **fattigdom, ved social isolation** og ved **sansetab**.

Risikofaktorer, der specifikt gælder livet som ældre, er **ufrivillig pensionering, at miste sin partner, skilsmisse, ikke længere at få hjælp fra en pårørende, og at være afhængig af hjælp, støtte og pleje samt at bo på plejehjem**.

Nogle mennesker kæmper med **tilbagevendende ensomhed gennem livet** bl.a. pga. diagnoser, svære vilkår i deres opvækstfamilie og i ungdommen, mobning, lavt selvværd og utilpashed i sociale sammenhænge. Det gør deres alderdom til en særligt sårbar livsfase pga. de sociale tab og helbredsmæssige begrænsninger, som uundgåeligt indtræffer. 5 % af befolkningen betegnes som en eksklusionsgruppe, der lever i fattigdom med komplekse sociale og helbredsmæssige problemer, og 24 % er i risikogruppe herfor. Halvdelen af disse mennesker føler sig holdt uden for samfundet, og næsten alle oplever ensomhed.⁵

Ulighed i ensomhed og sundhed

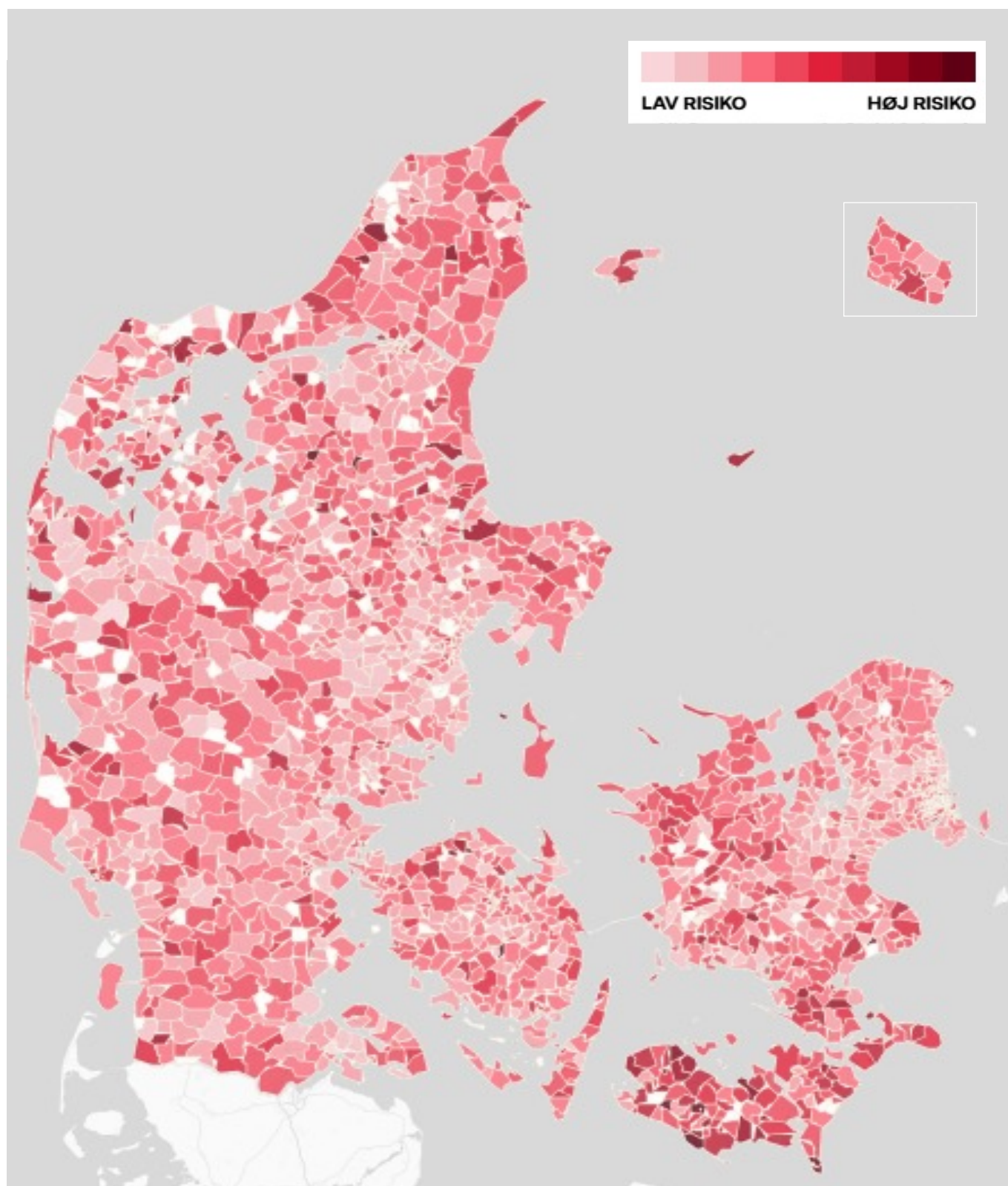
Ulighed i ensomhed og i sundhed har en række sammenfaldende faktorer, der kan føre til dårligere trivsel.^{6,7} **Lav indkomst og lavere uddannelse** er forbundet med højere sygelighed og øget risiko for at dø for tidligt; samtidig er faktorerne forbundet med øget forekomst af ensomhed. En af forklaringerne bag er formentlig, at økonomiske ressourcer ofte er nødvendige for at deltage i sociale aktiviteter.

Langvarig ensomhed medfører ikke alene en øget risiko for at blive syg. Man er også længere tid om at blive rask igen, ligesom flere mennesker, der oplever langvarig ensomhed, kommer på hospitalet – og endelig er ensomhed forbundet med en øget risiko for at dø for tidligt.⁸ Det er et komplekst felt med tæt forbundne problemstillinger. For at kunne identificere målgrupper til projekterne i de syv cases er det relevant at kende til fordelingen af ensomhed og sundhed i nærområderne.

Forskere ved Aarhus Universitet har undersøgt og i 2024 beskrevet, hvordan **ulighed i sundhed** ser ud fordelt på Danmarks i alt 2.133 sogne, identificeret ved **risikoen for at dø, før man fylder 75 år**.⁹ Der er en ulige fordeling i sognene, som er illustreret på nedenstående kort, hvor der ses store forskelle inden for de 98 kommuner [lys rød betegner lav risiko og mørk farve høj risiko]. Forskerne har endda identificeret forskelle i helbred i specifikke boligområder, hvor sunde beboere i villakvarterer på den ene side af gaden kan se over på boligblokke på den anden side, hvor folk har færre år at leve i.

Lands gennemsnittet for risikoen for at dø for tidligt er 35 %, som er den andel af befolkningen i Danmark, der i den undersøgte periode fra 2017 til 2021 døde, **før de fyldte 75 år**. De syv sogne i casene har alle en forhøjet risiko – fra 40 % i Lime Sogn til 56 % i Stenlille Sogn. I de efterfølgende afsnit i dokumentet her er der under hver af de syv cases inddraget tal fra undersøgelsen til at beskrive den socioøkonomiske og helbredsmæssige ulighed beskrevet ved indbyggernes gennemsnitlige risiko for at dø for tidligt i det pågældende sogn.

Tre af casene er placeret i **almene boligområder**, hvor der også findes "ældreboliger", som er indrettet særligt til mennesker med fysisk funktionssvækkelse. I Danmark bor knap en million danskere i almene boliger. Boligerne er kendetegnet ved en relativt højere andel af enlige og ældre, idet næsten 60 % af husstandene består af en enkelt beboer mod 35 % i andre boligformer. Næsten dobbelt så mange i den almene sektor som i resten af befolkningen er uønsket alene. Derudover lever en væsentligt større andel af beboerne med kroniske sygdomme som type 2-diabetes og KOL.¹⁰ Beboere med indvandrerbaggrund og efterkommere udgør 30 %, mens andelen er 11 % for resten af befolkningen.¹¹ Risikoen for øget ensomhed i de almene boligområder er således stor.

Figur 1: Kilde: Institut for Klinisk Medicin og Department of Public Health, Aarhus Universitet. Kort: Leaflet /CartoDB.⁹

Stærke sociale relationer

Det at have stærke, nære relationer og følelsen af at høre til i et fællesskab er et fundamentalt, menneskeligt behov – og det er sundhedsfremmende. Mennesker med stærke sociale relationer er mindre syge, kommer sig hurtigere ved sygdom og lever længere. De fleste ældre mennesker er heldigvis tilfredse med deres liv – faktisk en større andel end i yngre aldersgrupper.¹²

Foto: Højskoleferie for ældre danskere med etnisk minoritetsbaggrund.

Kilde: Fonden Ensomme Gamles Værn.

At skabe nye mødesteder indebærer at skabe steder, der potentielt vil blive befolket af mennesker, der har vidt forskellige sociale relationer, familier, psyke, funktionsniveau, problemer, ressourcer, kundskaber, interesser og livshistorier. Disse mennesker skal med deres forskellighed gerne alle sammen kunne opnå en følelse af at høre til.

Derfor er inklusion i bred forstand afgørende for, at nye mødesteder kan modvirke ensomhed. Hvem er det, der føler ejerskab til stedet og inviterer indenfor, og hvem og hvordan inviteres der? Hvordan skabes kulturelle normer, hvor man viser interesse for hinanden og drager omsorg, når nye personer træder ind over tærsklen? Det er et sårbart øjeblik – og det er afgørende, at de, der i forvejen befolker stedet, har for øje at skabe tryghed og en følelse af at være velkommen og blive set, hørt og respekteret.

Et værn mod ensomhed er også at opleve, at man har mulighed for at bidrage med de ressourcer, vi hver især har uanset eventuelle begrænsninger. Det at have betydning for andre, at blive regnet med og at kunne bidrage selv med det, man kan og interesserer sig for, er et godt virkemiddel mod ensomhed.

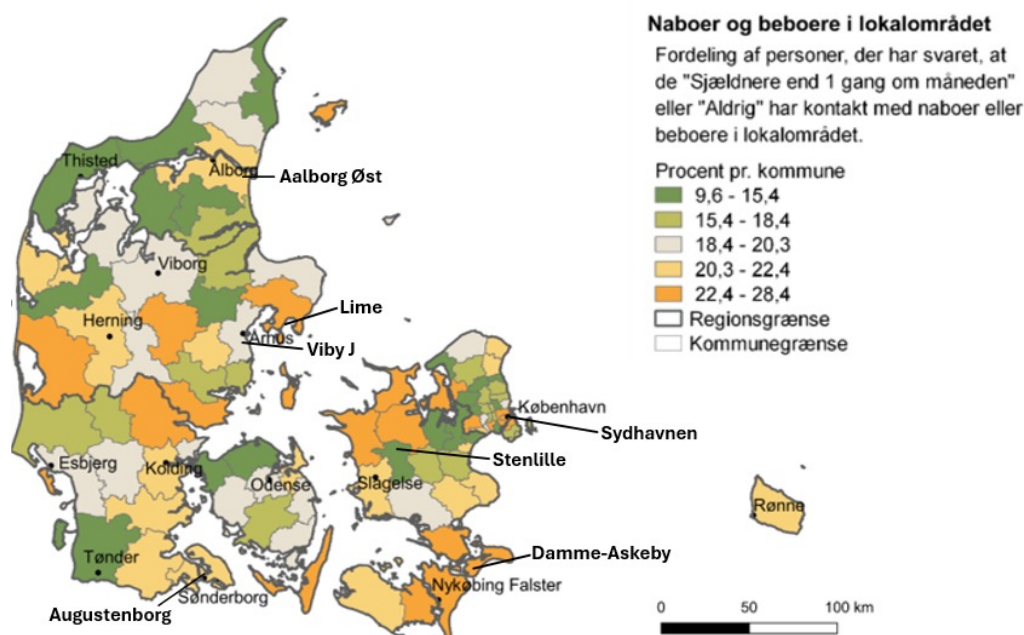
Naboskab i lokalområdet

En undersøgelse af 65+-åriges sociale relationer peger på, at mennesker, der bor i en **landzone**, har en mindre risiko for ofte at føle sig **uønsket alene**, sammenlignet med dem der bor i en **byzone**.¹³

I **byzoner** bor folk tættere, og der er en høj variation af aktiviteter, som er med til at fremme social interaktion. Byen tilbyder typisk flere organiserede sociale tilbud, fx aktivitetscentre og kulturhuse, og butikker mv. Bylivet kan til gengæld være mere anonymt og upersonligt, og der er fundet en højere forekomst af ensomhed blandt mennesker, som bor i lejebolig.

Landzoner har derimod på den ene side færre organiserede sociale tilbud, større afstande og færre transportmuligheder, hvilket kan gøre det sværere for især gamle mennesker at deltage i sociale aktiviteter og få adgang til støtte. På den anden side er der ofte stærke naboskaber på landet, og frisk luft, ro og trykthed kan give livskvalitet, selv i områder med få ressourcer.

Når man bliver gammel, får man som regel vanskeligere ved at bevæge sig sikkert omkring. Området lige uden for ens hoveddør og lokalområdet – naboer, handlende, børnefamilier og andre, man kan møde ved at bevæge sig udenfor – bliver derfor tiltagende betydningsfulde.

Figur 2: Side 31 i "Ensomhed og svage sociale relationer blandt ældre. Tal fra Den Nationale Sundhedsprofil 2017".¹³

Kortet viser en fordeling af voksne på 65 år og derover, der i 2017 **sjældent eller aldrig** havde kontakt med naboer og andre i deres lokalområde. Stregerne viser hen til de syv steder i casene. For eksempel ligger Stenlille i Sorø Kommune, der er markeret med grøn og dermed med en relativt lav procentdel, der sjældent eller aldrig har kontakt [9,6-15,4 %]. I den høje ende ligger Damme-Askeby, Lime og Sydhavnen i kommuner, der er markeret med orange [22,4-28,4 %].

De syv cases

Perspektiverne på de syv cases i det følgende bygger på projektejernes mundtlige og skriftlige beskrivelser, besøg på de syv lokaliteter, forskningspublikationer samt demografiske data fra Danmarks Statistik samt Sognerapporter, kommunale og sociale organisationer, Frivilligcentre og foreningers hjemmesider mv.

Formålet med casebeskrivelserne er for det første at give et indblik i, hvem projektet har ambitioner om at nå med det nye mødested og behovet for et nyt sted at mødes, og for det andet i, hvem der bor i lokalområdet, de ældre indbyggers risikoprofil i forhold til ensomhed og lokalområdets sociale muligheder. Til hver case er beskrevet en række temaer til overvejelse i den videre proces og til inspiration for andre mødesteder.

Case:

Fra station og lade til Værksted i Stenlille

Ambitioner for brug af stedet

Frivilligcenter Sorø har lejet stationsbygningen i Stenlille, der udgør stoppestedet for lokaltoget mellem Tølløse og Slagelse. En del af stationen består af en lade, hvorfra der tidligere blev læsset varer af og på godstog. Det nye mødested skal opstå ved at **omdanne laden til Værksted**, som kan blive en del af et nyt Frivillighus på den gamle station.

Foto: Projektmateriale.

Målgruppen for projektet er i første omgang tidligere håndværkere, landmænd og arbejdsmænd, der ofte melder sig til frivillige arbejdsopgaver som at reparere, bygge, renovere og istandsætte. Mændene er identificeret gennem et afsluttet projekt "Livets overgange", rettet mod enlige ældre mænd. Her voksede lokale afdelinger af **Mænds Mødesteder** [organiseret af Forum for Mænds Sundhed i Dianalund] og Herreværelset [organiseret af Ældre Sagen i Sorø By] frem med tilsammen over 200 medlemmer.

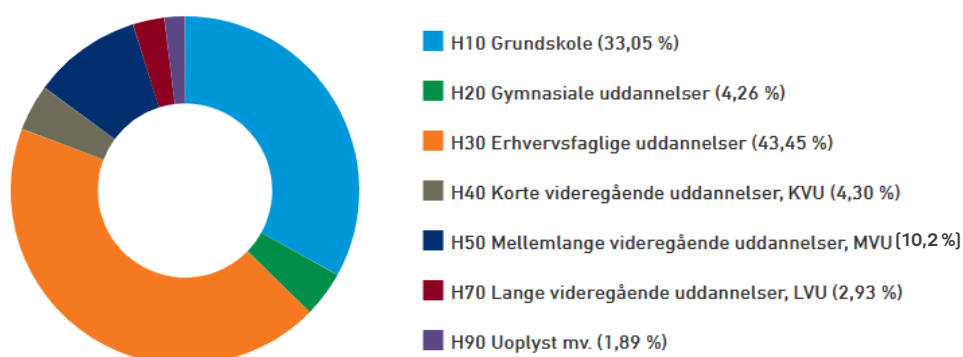
I sommeren 2024 gik en "kernegruppe" af disse mænd i gang med at istandsætte stationsbygningen med støtte fra LAG [Lokale Aktions Grupper] og Nordea Fonden – Liv i det lokale. Frivilligcenter Sorø flyttede i sensommeren ind. Målet er, at Værkstedet sammen med resten af det nye Frivillighus bliver åbent for hele lokalsamfundet, og at alle skal komme til at føle medejerskab.

Projektet indebærer en omfattende istandsættelse af laden og en transformation til Værksted, og hensigten er at invitere flere især ældre mænd ind i nye, frivillige arbejdsfællesskaber.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Stenlille ligger i den nordlige del af Sorø Kommune, der er en landkommune med cirka 30.603 indbyggere. Stenlille er en af de småbyer i kommunen, der har den største andel af ældre indbyggere. I Stenlille Sogn bor 2.459 personer (pr. 1. januar 2024). Heraf er 534 personer i alderen 60-74 år og 253 personer i aldersgruppen 75+ år. Det vil sige, at der bor i alt 787 ældre voksne svarende til 32 % af indbyggerne; en relativt gammel befolkning. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør med 7 % en lille del af sognets befolkning.

En måde at se på den lokale befolknings ressourcer er ved at kaste et blik på uddannelsesniveauet i sognet (se figur 3).

Figur 3: Stenlille Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Figuren viser, at den største uddannelsesgruppe i sognet er personer med erhvervsfaglige uddannelser [44 %]. Den næststørste gruppe er grundskole [33 %] efterfulgt af gruppen med en mellemlang videregående uddannelse [10 %].

Ensomhedslandskabet

Vi ved, at uddannelse er forbundet med den ulige risiko for ensomhed. Befolkningen i Stenlille Sogn har et relativt lavt uddannelsesniveau, hvor kun 17 % har en kort videregående uddannelse eller derover.

En anden måde at belyse trivsel og sundhed, hvoraf ensomhed som beskrevet er en af de komplekse dimensioner, er ved at se på risikoen for tidlig død. Her har indbyggerne i Stenlille Sogn en risiko på 56 % for at dø, før de fylder 75 år, og sognet har hermed den højeste risiko for tidlig død i kommunen. Mens Vester Broby Sogn i den sydlige del af kommunen nær Sorø by har den laveste risiko på 18 %.

Kommunen giver på deres hjemmeside **Ældre (65+)** en mulighed for at kontakte Sorø Sundhedscenter eller hjemmeplejen, hvis man oplever, at et ældre menneske i ens omgangskreds kan være ensom. Der findes også en fin lille film til illustration af "ensomhedens væsen" og veje til lindring.

Frivilligcenter Sorø har kontakt med pensionerede håndværkere, landmænd og arbejdsmænd, som bor alene. De beskriver, at deres liv er blevet meningsløst og trist, og at de føler sig overflødige. Det stemmer overens med, at netop en del mænd ikke har nogen at betro sig til.

Med den høje forekomst af erhvervsfagligt uddannede indbyggere [44 %] er det oplagt, lige netop her i Stenlille, at skabe et mødested, hvor ældre mænd, der har tid, lyst og ressourcer af faglig og håndværksmæssig art, kan blive nøglepersoner i at løfte et mødested, der kan danne ramme om nye og gamle relationer og fællesskaber.

Socialt aktivitetslandskab

Når vi taler om socialt aktivitetslandskab, er det en betegnelse for organiserede og andre aktivitetsmuligheder, der findes i lokalområdet, og som er med til at skabe det sociale liv, hvor mennesker har mulighed for at mødes og udfolde sig.

Lokaltoget forbinder Stenlille med Slagelse mod sydvest og Tølløse mod nordøst – mens man med offentligt transportmiddel skal med bus små 20 km for at komme til Sorø by, der ligger stik syd. Her går dog ikke busser i weekenden. I denne nordlige del af kommunen er der færrest offentlige tilbud og mødesteder.

Stenlille huser bl.a. Stenlille Skole, daginstitution med vuggestue og børnehave, idrætsfaciliteter, to supermarkeder, to pizzeriaer og en café, tankstation, trælast, et apotek og lettere industri.

Et af kommunens tre brugerstyrede aktivitetscentre, **Aktiviteten**, ligger i Stenlille, hvor der tilbydes aktiviteter målrettet ældre mennesker, og hvor bl.a. Stenlille Pensionist Forening holder til. Foreningen er for pensionister i Stenlille, Dianalund og Sorø, etableret i 1946, og de arrangerer bl.a. bankospil, filmeftermiddage, fester og ture.

I byen findes også Stenlille kulturhus i det tidligere bibliotek med bl.a. en bogcafé, en brætspilsgruppe, en kunstgruppe, en datacafé, og cafétilbud for personer med hukommelsesproblemer og deres pårørende. Foreninger og frivillige bruger huset flittigt ugen rundt. Mellem aktivitetscentret og kulturhuset, og tæt på stationen, ligger Café Tid, som bl.a. bruges af sociale organisationer f.eks. SIND til samvær. Overfor på den anden side af hovedgaden ligger en Røde Kors Genbrugsbutik.

Når vi taler om socialt aktivitetslandskab, er det en betegnelse for organiserede og andre aktivitetsmuligheder, der findes i lokalområdet, og som er med til at skabe det sociale liv, hvor mennesker har mulighed for at mødes og udfolde sig.

Der er altså både praktiske og sociale grunde til at bevæge sig på hovedgaden. Herfra er det nye mødested inden for en strækning på få hundrede meter.

Mændenes meningsfulde arbejdsfællesskab om istandsættelse af stationsbygningen som "et fælles tredje" viser sig at være en vej til at skabe relationer og sammenhold i "kernegruppen". Der ses derfor gode muligheder for at skabe synergi og styrke områdets sociale liv med aktivitetstilbud og inddragelse af indbyggerne på tværs af generationer og befolkningsgrupper i det nye mødested.

Ved at finde frem til og involvere personer, der er i særlige risikogrupper, i arbejdsfællesskabet omkring renovering af laden, er der potentiale for at mindske ensomhed og øge trivsel og sundhed blandt ældre indbyggere i lokalområdet gennem meningsfuldt samarbejde. Mændenes synlige virke og årstidsbestemte arrangementer, der rækker ud til nabolaget, forventes efterhånden at tiltrække flere ældre og andre med lyst til og behov for fællesskab.

Foto: Christine E. Swane.

Temaer til refleksion

Kigger vi på stedet, et mødested i laden på Stenlille Station, og holder det op imod det, vi ved om ensomhed og det sociale landskab i lokalområdet, kan følgende være værd at overveje.

Synergi eller arbejdsdeling mellem eksisterende fællesskaber

Hvordan skabes der synergi – eller måske arbejdsdeling – mellem de eksisterende sociale steder og det nye mødested? Vil Værkstedet eventuelt særligt imødekomme fysisk og psykisk friskere ældre med lyst til og behov for et nyt arbejdsfællesskab? Retter nogle af de eksisterende sociale steder sig mod mere syge og svækkede ældre mennesker, bl.a. fordi disse steder ikke præges af passagerer og trafik til og fra toget, der kan karambolere med behov for god tid og langsomme bevægelser?

Transport

Stenlille Sogn ligger – som de øvrige sogne i den nordlige del af Sorø Kommune – i en landzone. Kan Værkstedet blive centralt i forhold til at tiltrække ældre fra en større omegn og bidrage til at skabe sociale transportmuligheder, hvor samkørsel gøres tilgængelig og lettere for både personer, der har brug for et lift, og for dem der gerne tager andre med?

Ældre med minoritetsetnisk baggrund

Kan der findes interesse, ressourcer og specifikke kompetencer blandt nogle af de 7 % af sognets befolkning, som har en minoritetsetnisk baggrund? Denne gruppe har en dobbelt så høj forekomst af ensomhed som personer med dansk baggrund. Erfaringerne viser, at minoritetsetniske ældre mennesker ofte nås bedst gennem deres voksne børn og gennem tosprogede frivillige, fx via etniske minoritetsforeninger; og at der skal rækkes specifikt ud til dem, da de ikke er vant til at deltage i dansksprogede sammenhænge, hvor de har svært ved at begå sig. Mund til mundmetoden, Værkstedets synlighed og invitation til konkrete møder og besøg kan være en vej at gå til at bryde usikkerhed og skabe nysgerrighed og interesse.

På tværs af generationer

Hvordan kan mændenes synlige engagement inspirere andre grupper og generationer, så de får lyst til at bidrage på det nye sted og kommer til at opleve Værkstedet "som deres" – og ikke udelukkende som de håndværksmæssigt dygtige ældre mænds?

Case:

Fra butikslokale med kælder til Det Lille Madhus i Københavns Sydhavn

Ambitioner for brug af stedet

På hjørnet af Borbjergsvej og Anker Jørgensens Plads i Sydhavnen har boligselskabet AKB København lokaler til udlejning i stue- og kælderetage. Ejerne af restaurant Pauli, der ligger på den anden side af gaden få husnumre derfra, ønsker i samarbejde med AKB at ombygge lokalerne og den uudnyttede kælder for at skabe **Det Lille Madhus**. Stedet skal blive til et bæredygtigt, socialt ansvarligt mad- og kulturhus, hvor gastronomien er omdrejningspunkt for læring, frivillighed og aktivitet, og hvor salg af råvarer, færdigretter og kaffe sker til rimelige priser.

Foto: Projektmateriale.

Det primære mål er at skabe et inkluderende madfællesskab, hvor ældre og mennesker i andre aldre kan samles om madlavning, måltider og sociale arrangementer. Ambitionen er at engagere lokalsamfundet, reducere ensomhed og fremme en bæredygtig madkultur ud fra devisen, at mad er et fælles sprog, som alle forstår. Og at madlavning og det at dele et måltid i de fleste tilfælde skaber glæde og samhørighed. Huset skal også blive et værested, der har åbent ugen rundt, med plads til at komme ind fra gaden, slå sig ned, spille spil, snakke, deltage eller se på.

Virksomheden **Det Lille Madhus** skal operere som et anpartsselskab og blive en hybrid mellem en kokkeskole, et selskabslokale og en deli, idet kokkeskolen hovedsagelig skal finansieres af deliens og selskabslokalets drift. Lokalerne skal indrettes til i dagtimerne at rumme værested, en kokkeskole og diverse aktiviteter for forskellige grupper af mennesker, heriblandt ældre, og med plads til fællesspisning ved langborde til omkring 70 personer.

Målgruppen var i første omgang tænkt som primært ensomme ældre mennesker i Sydhavnen, fx mænd, der er blevet alene og gerne vil blive bedre til at lave mad, og kvinder, der ønsker at dele deres viden og kunnen og lære nyt sammen med andre. De fleste beboere omkring Anker Jørgensens Plads bor i AKB

København, og der er etableret et samarbejde med beboerdemokrater og driftspersonale, som vil kunne henvise til aktiviteterne. Det samme gælder den nærliggende boligsociale forening Tranehavegård, der arbejder på at nedbringe og forebygge ensomhed blandt ældre beboere, der er særligt udsatte.

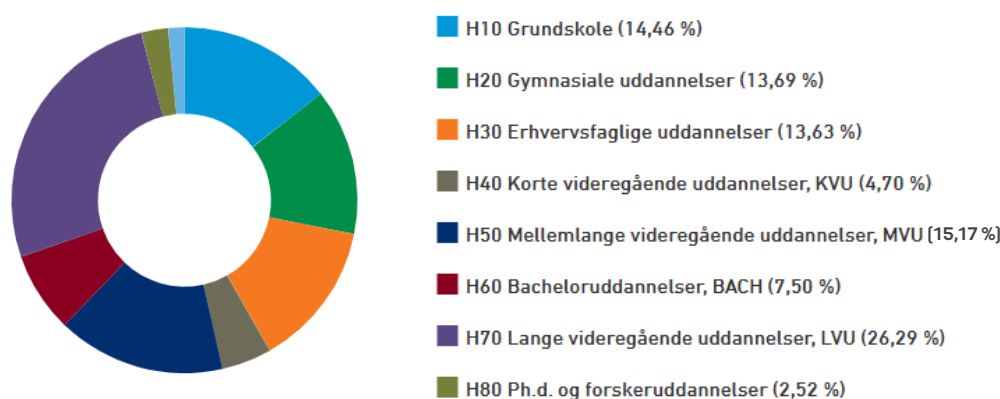
I november 2024 gennemførte projektgruppen bag 'Det lille Madhus' fire workshops, som forløb over tre dage. Dette for at afprøve formater og teste interessen. 40 personer deltog, hvoraf nogle var rekrutteret gennem AKB-rådgivere, og de fleste gennem den lokale facebookgruppe, en plakat i hjørnelokalets vindue i ugen op til workshopsene, samt direkte henvendelse på gaden. Dage blev afsluttet med fællesspisning for lokalområdet, hvor man kunne smage den producerede mad.

Det viste sig, at deltagerne var lokale beboere i alderen 30 til 75 år, hvoraf en del beskrives som friske med energi og gå-på-mod, men med en begrænset økonomisk og kulturel kapital. Nogle meldte sig allerede her som frivillige til projektet.

Erfaringerne fra workshopsene førte til, at projektets målgrupper blev gen tænkt. Den primære målgruppe blev omdefineret til at være fysisk og psykisk friskere personer som faste brugere af huset, heraf nogle som gerne vil være med til at etablere madhuset. Disse brugere skal være med til at engagere den oprindelig primære målgruppe af ensomme ældre, som er svære at nå, ved at være synlige på hjørnet, inviterende, inkluderende og støttende. De skal hjælpe og opfordre ældre mennesker, som har brug for ekstra tryghed og genkendelighed, til at komme indenfor. Invitationerne skal ske ud fra tanken om, at når naboen spørger, om man vil med til madlavning eller en kop kaffe på hjørnet, vil der være højere succesrate, end hvis en fremmed eller en socialrådgiver ringer på med en flyer.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Sydhavn Sogn er en del af det gamle Sydhavnen i København. Der er 32.967 indbyggere [pr. 1. januar 2024], hvoraf 2.880 personer er i alderen 60-74 år og 919 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 3.799 ældre voksne svarende til 11 % af sognets indbyggere. Befolkningen er hermed relativt ung i forhold til Københavns Kommune som helhed, hvor 60+-årige i gennemsnit udgør 18 %. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør med 31 % en relativt stor andel, hvor andelen i hele kommunen er 22 %.

Figur 4: Sydhavn Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Uddannelsesmæssigt består Sydhavn Sogn af en blandet, men også højtuddannet befolkning [se figur 4]. Den største uddannelsesgruppe er personer med lang videregående uddannelse [26%], efterfulgt af gruppen med mellem-lang videregående uddannelse [16%] og grundskole [15%].

Ensomhedslandskabet

Beboere i almene boliger udgør overordnet set en økonomisk, socialt og helbreds-mæssigt udsat del af Københavns befolkning. Der er en høj befolknings-tæthed i Sydhavn, og mange i de almene boliger er ældre, enlige beboere, hvorfor behovet for socialt engagement beskrives som særligt presserende.

Befolkningens trivsel og sundhed kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Sydhavn Sogn en risiko på 45 % [mod landsgennemsnittet på 35 %]. Den højeste risiko i Københavns Kommune ses i Simeon-Sankt Johannes Sogn på Nørrebro med 59 %, og lavest er den i Frederiks Sogn i indre by nær Amalienborg med 12 %.

Mennesker med minoritetsetnisk baggrund, som der bor mange af i sognet og i almene boliger i det hele taget, er en befolkningsgruppe med en dobbelt så høj risiko for at opleve alvorlig ensomhed som etniske danskere.

Socialt aktivitetslandskab

På hjørneejendommens 1. sal ligger **Kvartershuset Sydhavnen**, der finansieres af AKB-boligafdelinger i Sydhavnen. Kvartershuset lægger lokaler til egne og andre foreningers aktiviteter, som drives af brugerbestyrelser.

Hvor **Kvartershuset Sydhavnen** som organisation hovedsagelig tilbyder et minilegeland og aktiviteter målrettet børnefamilier, er Sydhavnens Seniorer den største selvstændige forening i huset. Deres aktiviteter er for personer på 60+ år og personer med social pension, og aktiviteterne drives som udgangspunkt af frivillige: motionshold, kor, banko, ture, IT-hjælp, foredrag og højtidsarrangementer. De har også en madklub, hvor man fire hverdage i ugen kan spise en toretters menu til en rimelig pris i selskab med andre. Foreningen præsenterer deres ensomhedsbekæmpende og -forebyggende aktiviteter på en lille film.

Foto: Seniorbladet:
Oplevelser i Sydhavnens
Seniorer. December 2024
– august 2025.

På gaden over for Kvartershuset ligger et apotek, et supermarked og andet butiksliv, hvor målgruppen for mødestedet færdes dagligt. På gaden er der flere caféer, hvor man kan sidde udenfor, og der er bodegaer og en genbrugsbutik, hvor man være sammen med andre. Anker Jørgensens Plads rummer ikke aktuelt siddemuligheder, bortset fra et trappetrin ind til det aktuelle udlejningslokale.

Temaer til refleksion

For projektet beliggende på Anker Jørgensens Plads i Sydhavn kan følgende være værd at overveje i forbindelse med opbygning og etablering af et aldersinkluderende mødested.

Eksisterende madklub for ældre

Kan et nyt fællesskab omkring madlavning og fællesspisning blive interessant for de ældre mennesker, der allerede er glade for at være og spise billigt sammen gennem Sydhavnens Seniorer i Kvarterhuset lige oven på lokalerne? Eller vil der blive tale om, at Det Lille Madhus og Sydhavnens Seniorer tilbyder aktiviteter, der enten overlapper eller er baseret på forskellige [mad]kulturer og typer af aktiviteter – og måske bliver tillokkende for forskellige grupper af ældre mennesker?

Minoritetsetniske grupper

Kan mødestedet være inkluderende for en etnisk mangfoldig målgruppe? Er her potentielt en målgruppe, som ikke er nået gennem eksisterende foreninger og tiltag, fx Sydhavnens Seniorer? Er der lokale frivillige og ældre personer med tosproglige kompetencer, som kan være med til at bygge bro, hvis den mangler?

Området som hængud sted

Bliver der fortsat plads til de ældre mennesker, der holder til på trappen og hænger ud på torvet omkring statuen af Anker Jørgensen? Der har tidligere været konflikter mellem folk, der bor ud til pladsen og i den tilstødende gade, og personer, der tog ophold, solgte og brugte stoffer og alkohol. De holder nu primært til andre steder, men hvordan forenes så forskelligartet brug af nærområdet?

Kokkeskolen som omdrejningspunkt

Kan kokkeelevernes engagement og hverdag sammenkædes med de ældre beboeres i området? Kan beboerne bidrage med opskrifter og madkundskaber og evt. i undervisning af kokkeeleverne? Findes der måske endda et særligt potentiale blandt minoritetsetniske ældre menneskers viden og ressourcer, som også kan inddrages i undervisningen af kokkeeleverne og facilitering af madfællesskaberne?

Hverdage og weekender

Kan ældre mennesker, som er alene og svækkede, tænkes med i familieaktiviteter i weekenderne? Når man er gammel, svækket og lever alene, opleves ensomheden ofte ekstra tung i weekenden, hvor andre er aktive sammen med deres familie og venner.

Case:

Fra genbrugs- station til Genbrugshuset i Viby J

Ambitioner for brug af stedet

I udkanten af det almene boligområde Rosenhøj i Viby ved Aarhus ligger en genbrugsstation, der med en ny struktur for affaldshåndtering i Aarhus Kommune har ændret funktion. Skraldesuget blev fjernet, og lokaler og plads udenom bygningen blev derved ledige. Boligforeningen Århus Omegn ønsker i samarbejde med det aarhusianske affaldsselskab Kredsløb at omdanne bygninger og udeområde til **Genbrugshuset** med affaldssortering, genbrug og genanvendelse som omdrejningspunkt for etablering af sociale relationer og samvær.

Formålet er, at Genbrugshuset skal blive et lokalt mødested, hvor ældre beboere kan være sammen med andre aldersgrupper, samtidig med at der skabes positive ændringer i lokalområdet i forhold til miljømæssig bæredygtighed og cirkulære forbrugsmønstre. De ældre betragtes i projektet som nøglepersoner med udgangspunkt i deres forventede kendskab til det at passe på de materielle goder og at spare på ressourcerne. Det er hensigten at involvere ældre beboere med relevante kompetencer og interesser i at etablere bytte- og genbrugstilbud og en Repair Café i Genbrugshuset. Også andre interesserede fra lokalområdet skal inviteres indenfor, bl.a. beboere og foreninger i tilstødende boligafdelinger, den lokale skole, daginstitutioner og uddannelsesinstitutioner – og der skal være plads til, at lokale og forbigående kan droppe ind, drikke en kop kaffe eller te og få en snak.

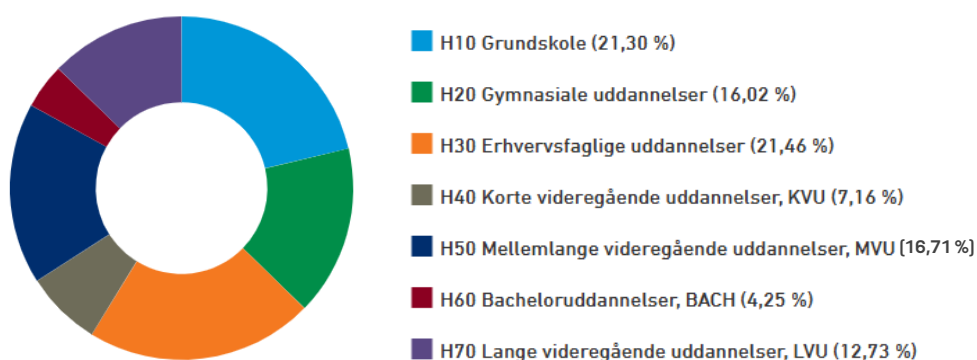
Foto: Pernille Bülow Pedersen.

En pionergruppe med bl.a. en række ældre beboere, som i forvejen er aktive i eksisterende fællesskaber, var sammen med ansatte fra Rosenhøj i sommeren 2024 på studietur rundt i Aarhus for at se på genbrugstilbud og affaldsløsninger og blive inspireret. I 2024 blev der desuden afholdt to arrangementer for at skabe interesse for det nye mødested: "Sommerskrald og loppeguld" med fokus på erfaringer med affaldssortering og interesse for genbrugsting. Her deltog 100 mennesker. Til "Genbrugsfesten" blev genbrugsstationen indrettet til byttecafé og upcyclingværksteder, og der deltog omkring 300 personer.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Viby Sogn ligger 4 km sydvest for Aarhus Centrum. Sognet har 8.689 indbyggere [pr. 1. januar 2024], hvoraf 1.129 personer er i alderen 60-74 år og 628 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 1.757 ældre voksne svarende til 18 % af sognets indbyggere. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør tilsammen 24 % af sognets befolkning, hvor andelen på landsplan er 16 %.

Uddannelsesmæssigt består Viby Sogn af en blandet befolkning [se figur 5]. Den største uddannelsesgruppe er personer med erhvervsfaglig uddannelse [22 %]. Næsten lige så mange har afgang fra grundskole [21 %], efterfulgt af gruppen med mellemlange, videregående uddannelser [17 %].

Figur 5: Viby Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Rosenhøj er den største afdeling i Boligforeningen Aarhus Omegn med 2265 beboere. Rosenhøj blev i december 2023 betegnet som et "forebyggelsesområde" på de nationale lister. Kriterierne for dette er, at over 30 % af beboerne har ikke-vestlig baggrund samt opfyldelse af to ud af fire kriterier [over 30 % er uden for arbejdsmarkedet; andelen af dømte er over to gange landsgennemsnittet; 60 % har kun gennemført grundskole; indtægtsniveau på under 65 % af regionens gennemsnit].

Ensomhedslandskabet

Befolkningens trivsel og sundhed kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Viby Sogn en risiko på 42 %. Den højeste risiko i Aarhus Kommune findes i Møllevang Sogn nordvest for Aarhus Centrum med 51 %, og den laveste på 12 % i Borum Sogn ca. 15 km vest for Aarhus. Generelt bor der relativt flere enlige, flere ældre, flere med indvandrerbaggrund i almene boliger og flere med en lavere indkomst end for gennemsnittet af befolkningen. I Rosenhøj har 50 % af de 64+-årige indvandrerbaggrund og dermed en relativt høj risiko for ensomhed.

Som forskningen i ulighed i sundhed og trivsel viser, kan der være store forskelle i trivsel og helbred inden for få gader i et lokalområde. Et projekt som Genbrugs-
huset kan måske være med til at reducere ensomhed blandt især udsatte ældre ved at styrke den sociale bro mellem Rosenhøj og de tilstødende nabolag, når man erfarer, at man kan mødes og gøre brug af hinandens ressourcer.

Socialt aktivitetslandskab

Rosenhøj består af 840 boliger i en række højere og lavere bygninger, med grønne arealer, blomsterkasser og lege- og opholdspladser imellem, og åbnet mod det omgivende lokalsamfund. Sådan har det ikke altid været. Området gennemgik for knap 10 siden en omfattende renovering af bygninger og fællesområder. De modtog RENOVER's jubilæumspris for bedste almene boligrenovering i 2017, hvilket er dokumenteret i [en film fra området](#).

Der findes allerede en række fællesskaber blandt ældre beboere i Rosenhøj, hvoraf flere har relation til genbrug, reparation og upcycling. Det sociale samlingssted herfor er **Nabohuset**, der danner ramme om det boligsociale arbejde i Viby Syd. Bygningen står overfor at blive nedrevet, hvorfor ideen er at overføre nogle af husets funktioner og sociale aktiviteter til det nye **Genbrugshus**. Nabohuset rummer bl.a. et cykelværksted, "Aladdins hule", hvor man gratis kan aflevere og finde genbrugstøj, en multietnisk systue, og der er et rum med træningsredskaber, som gratis kan benyttes. Forskellige grupper af ældre mennesker mødes regelmæssigt til kaffe og fællessang, og nogle ældre beboere dyrker havearealerne udenfor til egen og fælles glæde. Intentionen er, at aktiviteter og brugere af Nabohuset flytter til **Genbrugshuset** – samtidig med at det med sin centrale og synlige beliggenhed bliver et nyt sted for mere uformelt socialt samvær.

Foto: Nabohuset, Viby Syds opslag på Facebook.

I udkanten af boligområdet skal der desuden bygges et nyt **Vibyhuset**, der bliver et kvarterhus med medborgerskabs-, sundheds- og velfærdsfunktioner.

Genbrugshuset har fordelen ved at ligge synligt og lettilgængeligt på beboernes hverdagsruter til og fra de lokale indkøbsmuligheder og et stop på Letbanen, hvor man kan køre ind til Aarhus Centrum og ud til forstæderne.

Temaer til refleksion

For det nye mødested i genbrugsstationen i
Rosenhøj kan følgende være værd at overveje
i forbindelse med udvikling og etablering.

Eksterne målgrupper

Rosenhøjs ældrefællesskaber er vokset ud af et tilhørsforhold til **Nabohuset** og dets omgivelser, og der er medejerskab til aktiviteter og en social genkendelighed blandt dets brugere – understøttet af boligforeningen, Ældre Sagen m.fl. Hvordan kan kvaliteter som tryghed og nærhed overføres herfra til et mere åbent Genbrugshuset, der også har fx forbipasserende på vej til Letbanen, skoleelever og daginstitutioner som målgrupper?

Nabohuset

Nabohuset har en række rum til de forskellige aktiviteter, og derfor kan relevante genstande [symaskiner, værktøj, træningsudstyr] blive stående fremme, når de ikke er i brug. Kan der opnås en tilsvarende kvalitet og let brugbarhed på det nye sted, hvor flere aktiviteter måske skal foregå i færre rum – og hvor flere mennesker færdes? Hvordan kan **Genbrugshuset** understøtte både eksisterende fællesskaber og udvikling af nye relationer?

Affaldssortering

Det har vist sig svært at få affaldssortering til at lykkes i almene boligområder med fælles affaldsløsninger, og organisering af **Genbrugshuset** og dets aktiviteter ses som en vej til at skabe miljømæssig bæredygtighed på tværs af generationer med de ældre som "kulturbærende værter". Kan der forudses og forebygges konflikter mellem unge og ældre beboere eller mellem forskellige etniske grupper herom? Hvem skal opdrage hvem?

Erhvervsfagligt og højtuddannede

Godt en femtedel af de voksne indbyggere i Viby Sogn har en erhvervsfaglig uddannelse, og knap en tredjedel har en mellemlang videregående uddannelse og derover. Kan en indsats, der har fokus på genbrug, upcycling, reparationer og andre aktiviteter, og som med Genbrugshuset bliver synlig for omgivelserne, være med til at bygge bro mellem Rosenhøj og omgivende nabolag og måske inddrage nabolagets mere ressourcestærke beboere?

Case:

Fra faldefærdig ejendom til Hertugbyens mødested i Augustenborg på Als

Ambitioner for brug af stedet

I den historiske del af Augustenborg, kaldet Hertugbyen, der er opført i slutningen af 1700-tallet, ligger **Hofrådets Hus** i Storegade tæt på Augustenborg Slot. Huset blev beboet af den øverste embedsmand, Hertugens Hofråd, og er et af de største og i sin tid fornemmeste i gadens række af smukke huse, hvoraf de fleste i dag er nyrenoverede.

I 2015 var Hofrådets Hus dog meget forfaldent og blev det første store projekt for Hertugbyens Bevaringsforening. Til at erhverve, restaurere og drive huset blev oprettet en selvejende institution, **Hofrådets Hus SI**, der købte ejendommen for 1 kr. Hensigten er at etablere Hertugbyens mødested på matriklen, der rummer hovedhuset, en stor have og et baghus, **Hofrådets Bakhus**.

Foto: Christine E. Swane.

Projektets ambition er at engagere ældre i byen til at genetablere det faldefærdige **Bakhus**, så det kan blive til et levende værksteds- og aktivitetshus, samt at udnytte havens mange kvadratmeter til bl.a. at etablere et drivhus, højbede, en stenovn og sommeraktiviteter som senioryoga, pilates, meditation, fester mm.

Projektet skal bygge videre på erfaringer, som en gruppe af især ældre mænd siden 2018 har gjort sig med frivilligt, hovedsagelig praktisk arbejde i hovedhuset. Her er et "hverdagshold" af frivillige i sving med at gennemrenovere huset. Hverdagsholdet omfatter mennesker med vidt forskellige baggrunde og forudsætninger, flest erhvervsfagligt uddannede. Den fælles opgave har vist sig at skabe samhørighed, tilknytning til stedet og holdbare relationer.

Den primære målgruppe for projekt Bakhuset er også ældre, især mænd, som gerne vil være sammen med andre om praktiske gøremål. Den sekundære målgruppe er alle ældre i byen og personer i andre aldersgrupper, som gerne vil ud af hjemmet og være en del af nye fællesskaber. Børn og unge skal også kunne komme i hus og have gennem samarbejde med skole og daginstitution.

Foto: Christine E. Swane.

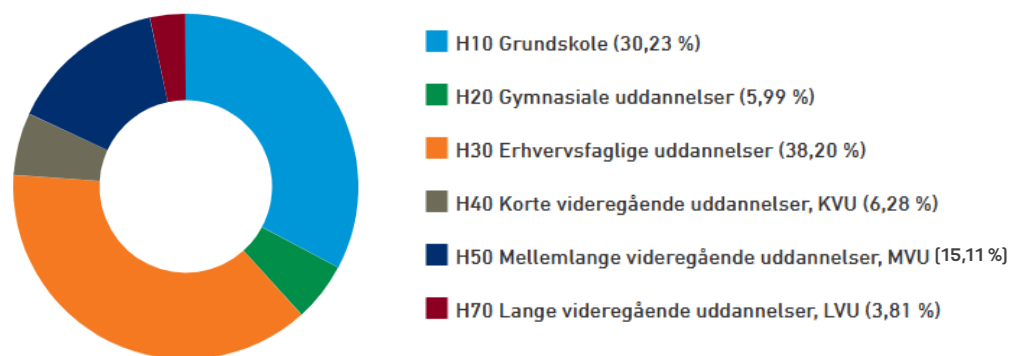
Der er i efteråret 2024 afholdt to workshops med interessenter fra byen for at afdække behov for brug af Bakhuset, og for at få ideer og skabe et bredt ejerskab til stedet. Ældre Sagen Augustenborg-SydAls, Midtals Seniorer, Plejehjemmet Amaliehaven, FOF og Sønderborg Kommune kommer til at indgå i en følgegruppe af brugere og eksterne samarbejdspartnere.

Hensigten er at rekruttere flere ældre indbyggere til nye hverdagshold om praktiske opgaver til etablering af køkken, værksted og aktivitetsrum i **Hofrådets Bakhus** og haven og at udbrede kendskab til og brug af stedet. Bl.a. har boligforeningen Søbo indvilget i at inddrage deres gårdmænd i at gøre potentielle brugere opmærksomme på mødestedet, og samme rolle er tiltænkt apoteket, købmanden og et kommende sundhedshus.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Augustenborg er en havneby på Als i Sønderborg Kommune, der er vokset op omkring Augustenborg Slot. Udover Als strækker kommunen sig over et område af Sønderjylland mellem Als og Flensborg fjorde. Byen ligger 8 km fra hovedbyen Sønderborg. Selve slottet blev fra 1930'erne til 2015 anvendt til psykiatrisk hospital, og i 2016 flyttede Landbrugsstyrelsen ind med omkring 300 medarbejdere. Augustenborg har i de senere årtier udviklet sig til at være en kunstnerby med mange udøvende kunstnere, skulpturpark, kunstnerværksted og udstillingsmuligheder.

Augustenborg Sogn har 2.408 indbyggere (pr. 1. januar 2024), hvoraf 456 personer er i alderen 60-74 år og 399 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 855 ældre voksne svarende til 35 % af sognets indbyggere; en relativt gammel befolkning. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør tilsammen 10 % af sognets befolkning.

Figur 6: Augustenborg Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 (15+ år) efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Uddannelsesmæssigt består Augustenborg af en blandet befolkning. Figur 6 viser, at den største uddannelsesgruppe i sognet er personer med erhvervsfaglige uddannelser [38 %]. Den næststørste gruppe har afgang fra grundskole [30 %] efterfulgt af gruppen med en mellemlang videregående uddannelse [15 %].

Ensomhedslandskabet

Augustenborgs uddannelsesmæssigt blandede befolkning indebærer, at nogle af sognets mange ældre vil være i relativt høj risiko for ensomhed – de højest uddannede i mindre risiko pga. bl.a. relativt bedre helbred og økonomi. Forskelle i trivsel og sundhed kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Augustenborg Sogn en risiko på 45 %. En anelse højere risiko i Sønderborg Kommune findes i Tandslet Sogn sydvest for Augustenborg med 46 %, og den laveste på 12 % i Adsbøl Sogn på fastlandet nord for Gråsten.

Sønderborg Kommune tilbyder mødesteder for ældre mennesker i Sønderborg og i en række mindre byer, men ikke i Augustenborg. Her findes ikke mødesteder for ældre, medmindre man deltager på byens plejecenter Amaliehaven. Ældre Sagens lokalafdeling peger på, at der mangler et mødested og er interesseret i at samarbejde.

Der er mange kulturtilbud i kommunen, men de synes ikke at imødekomme behov hos personer, som ikke tilfredsstilles ved at blive underholdt. Disse ældre mennesker har svært ved at finde tilbud, som passer til deres behov, og bliver derved lettere isoleret. Især mange ældre mænd i byen har ikke så let ved at skabe kontakt til andre, nogle er enlige, og de savner meningsfulde aktiviteter, hvor de kan se og blive anerkendt for resultater af deres indsats. Arbejdet med istandsættelse og indretning og ibrugtagning af værksteder i **Hofrådets Bakhus** forventes at kunne skabe en ramme for netop dette.

Socialt aktivitetslandskab

Huset ligger centralt i forhold til de ruter, hvor ældre mennesker i forvejen færdes. Tæt på ligger apoteket, en købmand, og der er seniorboliger på Hofgården på den anden side af gaden, og to andre områder med seniorboliger få hundrede meter væk. I 2026 åbner et sundhedshus i nærheden.

Et 10 år gammelt plejecenter, Amaliehaven, ligger i udkanten af byen. Centret tilbyder aktiviteter til plejehjemmets beboere og rummer et daghjem for hjemmeboende ældre med behov for støtte til omsorg og pleje, som er visiteret til aktivitet og samvær to gange ugentlig. Også ældre i nærområdet kan komme i centret til aktiviteter som bevægelse, motion, spillegrupper (petanque eller kort), udeliv, dans, kreative sysler, madlavning og brygning af snaps.

Ældre Sagen har en lokalafdeling for Augustenborg-Sydals med godt 2.400 medlemmer og omtrent 50 frivillige. Foreningen organiserer en lang række sportslige, sociale og kulturelle aktiviteter, hvoraf en del finder sted i Augustenborghallerne. I 2007 blev Midtals Seniorer etableret med adresse i Augustenborg. Også de organiserer sociale aktiviteter i et hus kaldet Bakkehuset.

Temaer til refleksion

Med ovenstående viden om Augustenborg kan følge temaer være værd at reflektere over i det videre arbejde med projektet.

Brug af transportmidler og hjælpemidler

Indkørslen til **Hofrådets Bakhus** og haven er brostensbelagt. En anden belægning vil være nødvendig for at inkludere byens brugere af mødestedet, bl.a. beboere fra byens plejecenter Amaliehaven med nedsat mobilitet, børn og voksne fra daginstitutioner med ladcykler, forældre med barnevogne etc. Er der forskellige løsningsbehov, og kan disse synliggøres, så der evt. kan findes kompromisser? Hvor parkeres rollatorer, cykler mv., og skal busser og anden transport som Flextrafik kunne køre helt ind til haven? Skal køkkenet kunne benyttes af kørestolsbrugere eller andre med funktionsnedsættelse? Bliver der plads både til at være aktivt producerende og at se på og samtidig opleve tilknytning og nærvær?

Sansesvækkelse

Da der er tale om totalrenovering af **Bakhuset**, vil det kunne øge inklusionen af ældre mennesker at optimere akustik og belysningsforhold og sikre høj kontrast i tekster. Det kan overvejes, om de mange kunstnere i byen kan bidrage til, at løsninger bliver ikke blot funktionelle, men også interessante og smukke?

Mænd og kvinder og kønsroller

Renovering og organisatorisk arbejde tilknyttet hovedhuset blev igangsat og varetaget af en gruppe af mænd. De matcher målgruppen af pensionerede mænd, der kan savne indhold i hverdagen, identitet og relationer, som de finder i "hverdagsholdet". Et par jævnaldrende kvinder har etableret et blomsterbed på havesiden af huset, bagt sønderjysk rugbrøds-lagkage til festlige lejligheder mv. Kan der være interesse for at udforske disse mere traditionelle kønsroller i projektet ved aktivt at undersøge, om der er kompetencer og interesser på tværs af køn?

Turister på Storegade

Om sommeren er der på Storegade trafik af gående til og fra byens attraktioner. Vil de blive tiltrukket af det smukke hus og dets aktivitet? Vil de kunne rummes uden at forstyrre hverdagshold, aktiviteter og mindre fællesskaber? Kan der opnås fordele (fx salg af is, kaffe og kage)? Hvordan undgås det, at nysgerrige turister komme til at virke begrænsende på adgang, tryghed og samvær for brugere og hverdagshold?

Case:

Fra forlokkale til en købmands- butik til Generationernes mødested i Lime på Djursland

Ambitioner for brug af stedet

I februar 2023 lukkede Dagli'Brugsen i landsbyen Lime på Djursland, efter at der i 131 år havde været en butik, der fungerede som lokalt indkøbs- og samlingssted, ikke mindst for byens ældre mennesker. Lime ligger i Ådalsområdet i den vestlige del af Syddjurs Kommune. 352 indbyggere i området gik sammen, indsamlede 1,2 mio. kr. og købte matriklen af COOP. Med frivillig arbejdskraft blev butikken moderniseret og genåbnet som Min Købmand i maj 2024 under bestyrelsen for Ådalens Butikshus ApS.

En arbejdsgruppe har taget initiativ til at omdanne og indrette indgangspartiet og et tilgrænsende forlokale til butikken, hvor der tidligere lå en sparekasse, til et **Generationernes mødested**. Formålet er at etablere fysiske rammer for både uformelt socialt samvær over en kop kaffe, et sted hvor man kan læse i et blad eller en bog – og for organiserede aktiviteter som foredrag, strikkeklub eller fødselsdagsarrangement for 15-20 personer; en form for "dagligstue". Området uden for butikken skal fungere som udendørs areal for mødestedet, der samtidig skal understøtte handlen hos Min Købmand.

Foto tv: Christine E. Swane.

Foto th: Projektmateriale.

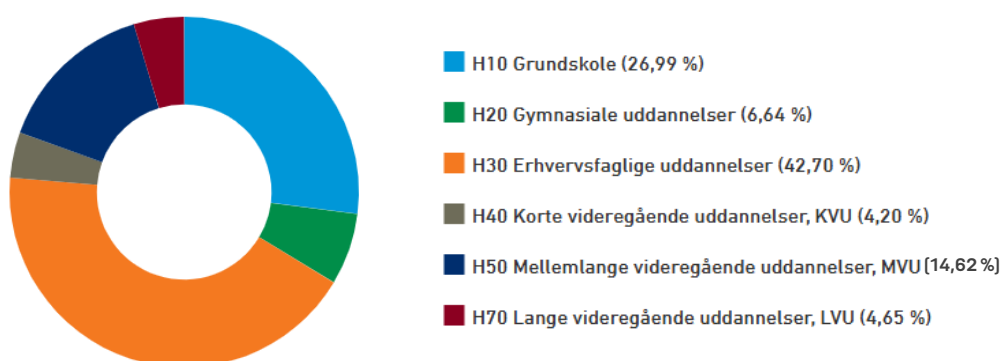
Projektets primære målgruppe er ældre mennesker, der savner kontakt, og som oplever ensomhed i hverdagen. Den bredere målgruppe er alle indbyggere i Lime og omegn.

Der er i efteråret 2024 gennemført en række organiserings-, aktivitets- og indretningsinitiativer for at undersøge, hvordan Lime/Ådalens beboere kan blive en del af mødestedet, som gæster såvel som værter. Mange har deltaget og bidraget til idéudvikling af stedets fremtidige aktiviteter, fx brætspil, sangaften, Tv-sport og børnefødselsdage. Hovedparten af deltagerne var i forvejen aktive i lokalområdets tilbud.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Lime Sogn ligger i den vestlige del af Syddjurs Kommune. Lime er en langstrakt landsby, der har udviklet sig langs en hovedgade, som bærer præg af ældre gårde. I den nordlige del findes et erhvervsområde. Fra Lime er der 7 km til Mørke, som er den nærmeste mindre by, knap 20 km til Randers mod nordvest og godt 30 km til Aarhus mod syd.

Lime Sogn har 571 indbyggere [pr. 1. januar 2024], hvoraf 88 personer er i alderen 60-74 år og 40 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 128 ældre voksne svarende til 23 % af sognets indbyggere. Indvandrere af vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør tilsammen 9 % af sognets befolkning.

Figur 7: Lime Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Figur 7 viser, at langt den største uddannelsesgruppe er personer med erhvervsfaglig uddannelse [43 %]. Den næststørste gruppe er personer med afgang fra grundskole [30 %] efterfulgt af personer med en mellemlang videregående uddannelse [15 %].

Ensomhedslandskabet

Lukningen af Dagli' Brugsen beskrives som noget, der påvirkede de ældre og ikke så mobile borgeres sociale liv, da det kræver godt en times offentlig transport for at komme til nærmeste butik eller en køretur på 15 km frem og tilbage i bil. Det var i butikken, at de ældre mødtes, og nogle fik deres daglige sociale kontakt. Mange af de ældre kom derfor til at mangle et uformelt sted at møde andre. Lukningen gjorde ifølge projekterne flere ældre mennesker ensomme. Lokalbefolkningens trivsel og sundhed kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Lime Sogn en risiko på 40 %. Den højeste risiko i Syddjurs Kommune findes i Nimtofte-Tøstrup Sogn centralt på Djursland med 61 %, og den laveste på 13 % i Vistoft Sogn, der ligger i hjertet af Mols.

Syddjurs Kommune tilbyder ældre mennesker samtaler om ensomhed, bl.a. med kontakthinformation til ensomheds-/forebyggelseskonsulenter på kommunens hjemmeside. Kommunens aktivitetscentre for ældre ligger mindst 7 km væk.

Socialt aktivitetslandskab

Lime indgår i landsbyklyngen "Liv i Ådalen". En landsbyklynge består af landsbyer, som samarbejder om at udvikle både den enkelte landsby og hele klyngen. Formålet er at skabe fælles stedsidentitet, socialt fællesskab og at samles om fysiske faciliteter og aktivitetsmuligheder. "Liv i Ådalen" organiserer sociale aktiviteter i området.

Lime udgør sammen med landsbyen Skørring 3 km derfra et lille bysamfund med offentlige og private servicefunktioner. Mens dagligvarebutikken findes i Lime, er der folkeskole, daginstitutioner og Ådalens idrætshal i Skørring. Landsbyerne har et aktivt foreningsliv, og Lime har et forsamlingshus, som kan lejes til større arrangementer. Min Købmand ligger på et sted, hvor flere kommer forbi. Her køber man dagligvarer, henter morgenbrød og kaffe, post eller medicin, hvilket giver muligheder for hverdagsmøder, som ikke på samme måde muliggøres andre steder i Lime.

Der er etableret dialog om samarbejde om **Generationernes mødested** med Lime Beboerforening, der holder til i forsamlingshuset, Mødestedet i Ådalen i Skørring, som er et sammenligneligt projekt i nærområdet, Købmanden, Idrætsforeningen Ådalen, præsten for Hvilsager-Lime Sogn, præsten for Ådalskirkenes samt Syddjurs Kommunes ensomhedskonsulent. For at skabe et overblik over de aktiviteter, der foregår i lokalområdet, har arbejdsgruppen lavet en kortlægning – for at **Generationernes Mødested** ikke skal komme til at konkurrere med eksisterende, velfungerende aktiviteter. Ensomhedskonsulenten er ansat på kommunens aktivitetscentre og har en bred viden om aktiviteter og fællesskaber på centrene og i lokalområdet.

Området betjenes af en bus mellem Randers og Hornslet, og fra Hornslet er der letbane mod henholdsvis Aarhus og Grenaa. Bussen stopper lige uden for købmandsbutikken.

Temaer til refleksion

Med henblik på at få det bedst mulige ud af
Generationernes mødested kan følgende
være værd at reflektere over.

Inklusion af isolerede og ensomme ældre mennesker

Min Købmand fremhæves som et naturligt mødested for byens indbyggere, når de skal gøre hverdagsindkøb, hente medicin, post mv. Hvordan gøres **Generationernes mødested** attraktivt for ældre mennesker i landsbyen og dens omegn, som er immobile og socialt isolerede, og som er i stor risiko for at opleve ensomhed?

At bo på landet

Landzoner som Lime Sogn har relativt store afstande og få transportmuligheder til organiserede sociale tilbud. Kan naborelationer og familieforbindelser understøtte de lokale fællesskaber? Kan der udvikles frivillig kørsel til ældre personer i og uden for Lime, som ikke har eller ikke længere kan køre i bil pga. sygdom eller andet?

Ældre mennesker med etnisk minoritetsbaggrund

Inviteres og inkluderes sognets indbyggere og familier med minoritetsetnisk baggrund? Disse personer udgør kun 9 % af sognets indbyggere, men det svarer alligevel til godt 50 personer, og de er i øget risiko for ensomhed og social isolation. Kan der gøres en særlig indsats for at invitere personer med forskellige kulturelle baggrunde for at trække på deres viden, ideer, ressourcer og frivillige kræfter – og måske skabe mangfoldige relationer i det nye mødested?

Gamle lokales fortællinger om Lime og omegn

På de gamle gårde og andre steder i Lime og omegn kan der være interessant og vigtig viden at hente hos områdets ældste indbyggere. Kan de qua deres fortællinger, fotos og andre kulturgenstande inddrages, så de er med til at bevare og styrke den lokale identitet i samvær med andre?

Case:

Fra villa til Foreningshus ved Fanebjerg Torv på Møn

Ambitioner for brug af stedet

Landsbyerne Damme og Askeby er vokset sammen og udgør Vestmøns største landsby, forbundet af Fanefjord Hovedgade. Centralt på gaden lå før et forladt mejeri, som er blevet revet ned, og på grunden er Fonden Fanefjord Torv i gang med at etablere en torveplads med torvehal, turistinformation, café mm. Ambitionen er, at torvet skal blive et inkluderende samlingspunkt for mennesker i alle aldre og centrum for mangeartede aktiviteter, med foreningen Fanefjord Supporters som understøttende kraft i etablering af et nyt **Foreningshus**. Foreningen er nystiftet og består af frivillige, hovedsagelig ældre voksne, der sammen med Fonden Fanefjord Torvs bestyrelse arbejder på at udvikle et mødested på en tilstødende privatejet grund, som foreningen skal have brugsret til. Her ligger to huse, der skal ombygges til hhv. aktivitetshus og et ikke-opvarmet værksted. **Foreningshuset** skal drives af Fanefjord Supporters, og ideen er, at medlemmer også hjælper til ved torvedage, hvor lokale producenter forventes at sælge deres varer.

Målgrupperne er både aktive, raske og rørige ældre mennesker og indbyggere, der pga. sygdom og skavanker har sværere ved at deltage i fælles aktiviteter. De skal kunne mødes med andre ældre – men også med andre aldersgrupper om de mangeartede aktiviteter, der vil blive etableret af Fanefjord Supporters og foreninger som bl.a. Ældre Sagens lokalafdeling for Møn-Bogø, der har vist interesse for huset.

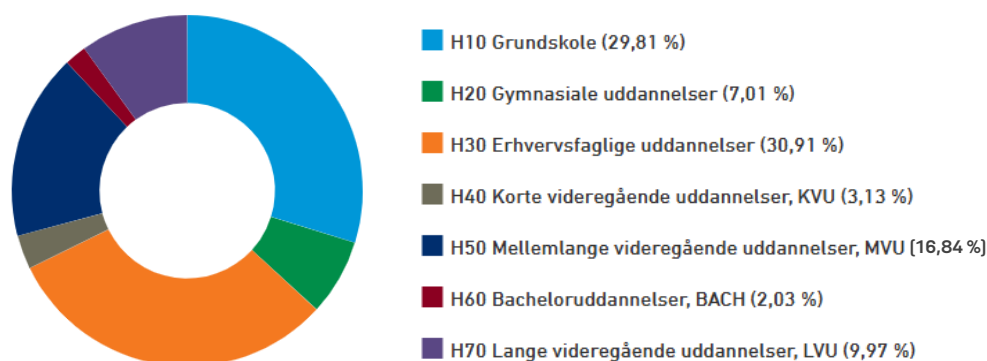
Foto: Christine E. Swane.

På den anden side af Fanefjord Hovedgade ligger Brugsen med et lille, renoveret torv, hvor man kan opholde sig, og videre bag dette er Fanefjord Plejecenter og ældreboliger. Her færdes ældre mennesker, også gangbesværede, til daglig. De ældre beboere vil ved at bevæge sig over gaden få mulighed for at blive en del af et sted, hvor der er liv og foregår forskellige aktiviteter.

Vordingborg Kommune støtter engagementet i at få mere liv i landsbyen. De frivillige i Fanefjord Supporters er i samarbejde med Vestmøn Lokalforum begyndt at passe **Sansehaven**, som ligger på Fanefjord Foldboldklubs tidligere boldbaner. Fanefjord Supporters er ud over Ældre Sagen i dialog med **Den Vestlige Vennekreds**, Fanefjord Idrætsforening, Hårbøllehuset og andre om at koordinere et bredt udbud af aktiviteter, hvor man supplerer og støtter hinanden.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Fanefjord Sogn har 1.406 indbyggere (pr. 1. januar 2024), hvoraf 307 personer er i alderen 60-74 år og 195 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 502 ældre voksne svarende til 36 % af sognets indbyggere; en relativt gammel befolkning. Ifølge Vordingborg Kommunes befolkningsprognose vokser andelen af ældre på Vestmøn yderligere med knap 9 % over ti år. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør tilsammen kun 7 % af befolkningen.

Figur 8: Fanefjord Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Uddannelsesmæssigt er befolkningen i sognet blandet, men højtuddannet, idet knap en tredjedel [29 %] har mindst en mellemlang, videregående uddannelse. Den største uddannelsesgruppe er personer med erhvervsfaglige uddannelser [31 %] tæt efterfulgt af gruppen af personer med afgang fra grundskole [30 %]. Den tredjestørste gruppe er personer med en mellemlang videregående uddannelse [17 %], se figur 8.

Ensomhedslandskabet

Trivsel og sundhed i området kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Fanefjord Sogn en risiko på 47 %. Den laveste risiko på 26 % er i Øster Egesborg Sogn, der ligger på Sjælland nordøst for Vordingborg, mens den højeste risiko på 67 % er i Allerslev Sogn yderligere lidt nordpå.

Risikoen for ensomhed er stor i en uddøende landsby uden oplagte muligheder for at mødes uformelt eller i fællesskab at være sammen om noget. Mange ældre bor alene, idet yngre familiemedlemmer typisk er flyttet fra Møn til job i større byer, eller fordi de selv er flyttet til landsbyen i en sen alder. Damme-Askeby er gennem årene blevet tømt for mange funktioner og butikker. I 2023 lukkede folkeskolen, og en friskole blev som en reaktion herpå etableret i 2024 af lokalområdets egne indbyggere.

I 2024 blev også aktivitetscenter og café i Fanefjord Plejecenter nedlagt pga. kommunale besparelser. Hermed er der ikke længere et sted, hvor ældre mennesker fra omegnen, bl.a. kørestolsbrugere og ældre med behov for støtte og omsorg, kan deltage i sociale aktiviteter sammen. Om der stadig vil blive arrangeret aktiviteter, vil blive op til frivillige i **Den Vestlige Vennekreds**, der også tidligere hjalp med at gennemføre arrangementer på Fanefjordcentret for beboere og andre ældre, der kom på plejecentret. De hjalp fx med bankospil, gåture med beboere og andre ture i og ud af huset.

Socialt aktivitetslandskab

I Damme-Askeby ligger dog stadig bl.a. den gamle kro, en frisør, Brugsen, der er Vestmøns eneste dagligvarebutik, og Kunsthø 44 Møn, hvor et tidligere autoværksted er ombygget til et internationalt udstillingssted med foredrag, performances mm. Om sommeren kommer mange turister, bl.a. tiltrukket af Camønoen – kongerigets venligste vandrerute. Øen har nu omkring 400.000 besøgende årligt. En del flytter fra Møn, men nogle flytter til, tiltrukket af naturen og mange kunstneriske og kulturelle tiltag. Disse aktiviteter tiltrækker dog ikke alle ældre mønboere. Fanebjerg Torv ligger i smørhullet mellem tre frivilligt drevne kultur- og aktivitetshuse på Vestmøn:

HJELMHUSET

[Forside](#) [Arrangementer](#) [Kalender](#) [Leje Af Forsamlingshuset](#) [Om Forsamlingshuset](#) [Medlemskab](#)

Arrangementer

Kommende arrangementer

1 marts 2025, 20:00

Koncert
BECHMANN OG SIDENIUS

Kultur
FASTELAVNSFEST

Kvindedag
KVINDERNES INTERNATIONALE KAMPDAG

Kilde: <https://hjelmforsamlingshus.dk/et>.

Hårbøllehuset ligger 3,5 km syd for Fanebjerg Torv. Deres hjemmeside beskriver huset som "Møns kulturhus" med café, foreningslokaler, aktiviteter som banko, film, foredrag, koncerter, udstillinger mm. Huset drives ved indtægter til og medlemskab af Hårbølle og Omegns Beboerforening (HOB).

Hjelmhuset ligger 7 km vest for Fanebjerg Torv. Det var i over 100 år forsamlingshus og er nu "en slags kulturhus" baseret på medlemskab og frivillige, med koncerter, foredrag, filmvisning, jazzklub, bordtennis, alsang, fester, receptioner, tango, fællesspisning, dans, hygge mm.

Rødde Forsamlingshus Håbet ligger 5 km nord for Fanebjerg Torv, hvor der afholdes fællesspisninger og andre sociale arrangementer, bl.a. Møn revyen. I Damme-Askeby er der busforbindelser til Stege, Vordingborg og Nykøbing Falster. Men der er ikke offentlig transport til nogen af de tre kulturhuse.

Temaer til refleksion

I processen kan følgende temaer overvejes
i det fortsatte arbejde med at etablere et nyt
forsamlingshus.

Er interessen og befolkningsgrundlaget til Foreningshuset store nok?

Inden for 3-7 kilometers afstand fra Fanefjord Torv ligger tre frivilligdrevne kulturhuse med mangeartede aktivitetstilbud, bl.a. om fællesspisning, foredrag, teater mv. Er behovet for det nye mødested på torvet i Damme-Askeby stort nok til, at interessebaserede aktiviteter vil tiltrække den brede befolkning i lokalområdet? Eller skal huset i højere grad rumme noget andet? Hvordan adskiller det sig fra de andre?

Behov for mødested lige i nærheden

Uagtet at der allerede findes tre "kulturhuse" inden for en radius på 7 km, vil der være en del ældre i pleje- og ældreboligerne få hundrede meter fra det nye **Foreningshuset**, som er meget lidt mobile og formodentlig har det største udækkede behov for samvær, oplevelser og indtryk. Er der grupper af især ældre mønboere, hvis udækkede sociale behov, **Foreningshuset** bør kere sig særligt om?

Komplekse formål og interesser

Der løber mange interesser og formål sammen i initiativet om at etablere et nyt hus for at imødegå ensomhed blandt ældre. Kan Fanefjord Supporters alene stå for at imødekomme og koordinere de mange forskellige målgrupper, der ønskes inkluderet? Kan der være et behov for at dele ansvaret med andre foreninger, fx via Den Vestlige Vennekreds, som har den direkte kontakt med de ældre mennesker, der er i størst risiko for ensomhed og social isolation, nemlig beboerne på plejehjemmet og i ældreboligerne – muligvis også i andre beboelser i og omkring landsbyen – for at understøtte, at disse sårbare målgrupper involveres?

Transportmuligheder for ældre?

Vordingborg Kommune lancerede i starten af 2024 app'en Nabogo for at forbedre muligheder for samkørsel. Der har vist sig stor interesse blandt kommunens unge mennesker, som i første omgang var målgruppen. Ordningen vil blive annonceret videre via lokalrådene. Vil den kunne understøtte bevægelsesfrihed for ældre mennesker på Vestmøn? Kan der være andre former for transportmuligheder?

Case:

Fra sundhedshus til Dagligstue i Aalborg Øst

Ambitioner for brug af stedet

Himmerland Boligforening har siden 2012 drevet et Sundheds- og Kvartershus, der blev bygget i Kildeparken i Aalborg Øst. Med sine 7.500 m² og mange sundhedsprofessionelle, bl.a. praktiserende læger, hudlæger, fysioterapeuter, fitness, kiropaktorer, tandteknikere, kommunale tilbud og apotek, fremstår og fungerer huset dog i dag udelukkende som sundhedshus. Lukning af husets KafféFair for nogle år siden for andet end møde- og konferenceforplejning understregede dette.

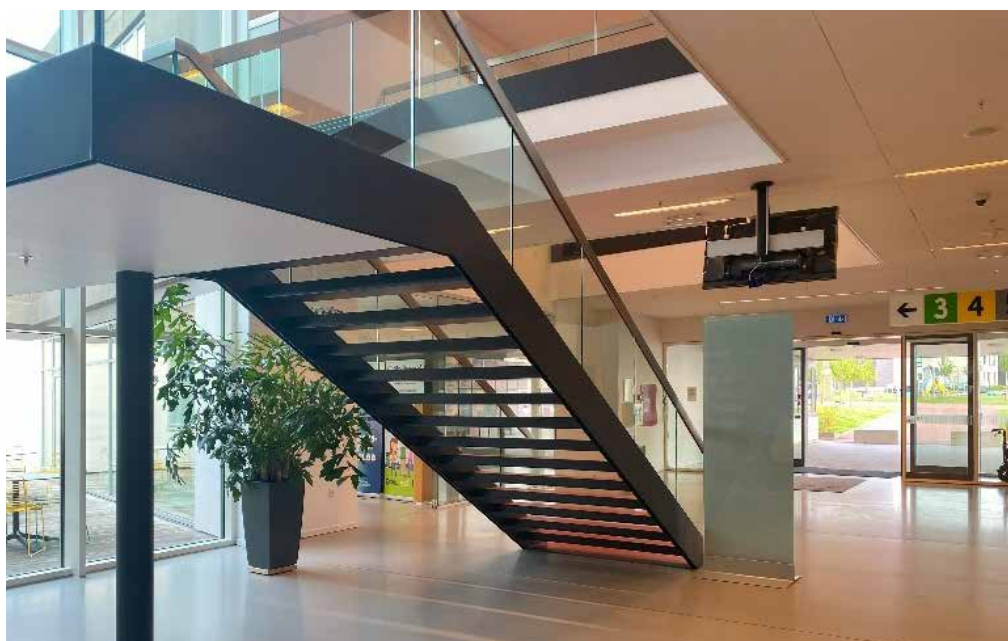

Foto: Christine E. Swane.

Ambitionen er, at dele af huset skal tage form af en hyggelig og levende **Dagligstue**. Faciliteterne skal derfor nytænkes indenfor samt i bygningens uderum for at indbyde til, at man slår sig ned, når man har et ærinde og måske ventetid i huset, og hvor man måske kan få lyst til at deltage i aktiviteter sammen med andre. Intentionen er at genåbne caféen, hvor man kan købe kaffe og brød til rimelige priser. Målet er at skabe et mødested for områdets civilsamfund, hvor der er fokus på, at syge og svækkede ældre mennesker, der kommer i huset, kan opleve, at de er velkomne og selv kan være med og bidrage til fællesskabet.

Den primære målgruppe er ældre beboere i området, men også andre aldersgrupper. Mødestedet skal gerne blive så hyggeligt, at den sekundære målgruppe – de mange ældre der kommer længere væk fra for at bruge husets sundhedstilbud – får lyst til at "blive lidt længere". Det anslås, at op mod 1.000 borgere går gennem dørene til Sundheds- og Kvartershuset hver dag.

Himmerland Boligforening har samarbejdet med LÉVA Urban Design, som har udviklet en samskabelsesmetode, der skal sikre engagement og lokalt ejerskab. De har i 2024 gennemført en spørgeskemaundersøgelse, et kaffearrangement og en workshop, hvor deltagerne bl.a. var inviteret gennem Him-

merlands beboerdemokrater. Her er der høstet input om de ældres behov og samtidig skabt interesse for projektet. 50 personer tilkendegav, at de gerne vil være med til at starte nye aktiviteter og/eller være frivillige i mødestedet.

Inklusion af målgruppen vil videre frem bl.a. ske gennem Himmerlands beboerkonsulent, der i forvejen er med til at skabe sociale arrangementer i området, og varmemestrene, der kommer i folks hjem. Værtskabet i huset tænkes struktureret som en blanding af frivillige, boligforeningens medarbejdere samt praktikanter fra det nærliggende University College Nordjylland, UCN (fx studerende til eventkoordinator, serviceøkonom, pædagogik). Husets sundhedsprofessionelle vil også kunne afholde fx foredrag, og foreninger, bl.a. Ældre Sagen, vil kunne bruge husets lokaler.

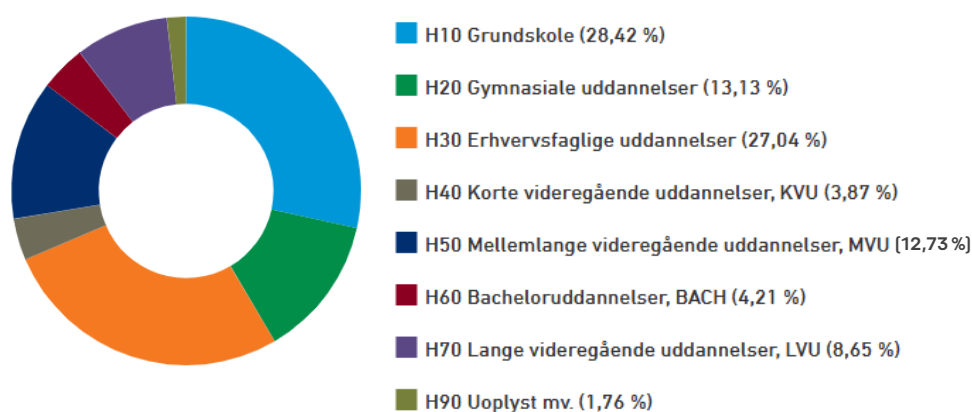

Foto: Pernille Bülow Pedersen.

Karakteristik af befolkningen i lokalområdet

Aalborg Øst ligger omkring 6 km fra Aalborgs centrum og er den største bydel med knap 20.000 indbyggere. Himmerland Boligforening udlejer omkring 3.000 boliger i bydelen. Der er sket en markant stigning i antallet af ældre beboere efter en omfattende renoveringsrunde, der blev afsluttet i 2020, og hvor der bl.a. blev etableret et seniorbofællesskab.

Nørre Tranders Sogn, hvor Sundheds- og Kvartershuset ligger, er stort, med 13.179 indbyggere [pr. 1. januar 2024], hvoraf 1.979 personer er i alderen 60-74 år og 942 personer er 75+ år. Der bor altså i alt 2.921 ældre voksne svarende til 22 % af sognets indbyggere. Indvandrere af både vestlig og ikke-vestlig herkomst udgør et relativt stort antal med knap en fjerdedel [23 %] af befolkningen.

Figur 9: Nørre Tranders Sogn. Befolkningen 1. januar 2023 [15+ år] efter sogn, tid og højest fuldførte uddannelse. Uddannelsesniveau på 1 % og under er ikke medtaget.¹⁴

Uddannelsesmæssigt er befolkningen også blandet, som figur 9 viser. Den største gruppe er personer med afgang fra grundskole [28 %] tæt efterfulgt af gruppen med erhvervsfaglige uddannelser [27 %]. De tredjestørste grupper er gymnasiale uddannelser og mellemlange videregående uddannelser [begge 13 %]. Der bor også en hel del med lang videregående uddannelse.

Ensomhedslandskabet

Ensomhed er stigende, særligt i almennyttige boligområder, hvor sundhedstilstanden er relativt lav. Forskelle i trivsel og sundhed kan belyses ud fra risikoen for at dø for tidligt, før man fylder 75 år. Her har indbyggerne i Nørre Tranders Sogn en risiko på 46 %. Den laveste risiko på 16 % findes i Sebber Sogn, der ligger ud til Limfjorden sydvestligt i Aalborg Kommune, mens den højeste risiko findes med 63 % i Lundby Sogn, der ligger allervestligst lidt inde i landet syd for Sebber Sogn.

LÉVA Urban Designs spørgeskemaundersøgelse med 361 respondenter viser bl.a., at barrierer for deltagelse i sociale aktiviteter særligt for de ældre kvinder er, at de mangler nogen at følges med, hvor mænd i undersøgelsen tilkendegiver, at de ikke har tiden til det. Andre barrierer er, at man ikke kender tilbudde-
ne eller ikke synes, at de passer til én, at det kan være svært at komme ind i fællesskabet som ny, og nogle beskriver vanskeligheder med at komme frem eller med at deltage på grund af helbredsproblemer. Men dog er der efterspørgsel på flere aktiviteter, længere åbningstider og mere liv i området.

Socialt aktivitetslandskab

Der findes allerede en lang række sociale tilbud i området, såsom kommunens aktivitetscentre, det nærliggende kulturhus Trekanten, foreningslivet og Himmerlands aktivitetshus tæt på i Sundparken. Bycenter Tornhøj fungerer som lokalt center. Trekanten tiltrækker mange, især ældre mennesker, gennem kulturelle arrangementer, bl.a. arrangerer Ældre Sagen fællesspisninger. LÉVAs undersøgelse peger på, at det er mere ressourcestærke ældre, ofte med netværk og relationer, der bruger Trekanten til sociale aktiviteter og arrangementer som foredrag, workshops, koncerter og kreative hold, mens Sundheds- og Kvartershuset tiltrækker yngre aldersgrupper med tilbud om fysisk træning.

Ved siden af Trekanten etableres **Den Grønne Arena**, der skal være et hus for dans, bevægelse og samvær og appellere til mange befolkningsgrupper samt uderum med aktivitetsmuligheder. Huset får fokus på både fysisk og mental sundhed og får en foyer, der skal invitere både aktive og mindre aktive beboere indenfor. Det forventes at stå klar i 2026.

Himmerland Boligforenings beboerkonsulent i Aalborg Øst har hidtil koncentreret sig om boliger i det nærliggende Sundparken, men skal i fremtiden også arbejde med beboere i Kildeparken, hvor Sundheds- og Kvartershuset ligger. Opgaven er at understøtte det sociale liv, lave arrangementer for Himmerlands beboere og forestå socialfaglige opgaver.

2 km fra Sundhedshuset ligger Nørretranders Kirke, der bl.a. har samtale- og sorggrupper, litteratur- og sangcaféer mm. Aalborg Moske ligger omkring 6 km væk og Frikirken International Church 1 km.

Der er busstoppested ved Trekanten med 4 minutters gang (ifølge Google Maps; næppe for gangbesværede) til Sundheds- og Kvartershuset. En række ældre kommer til og fra husets sundhedstilbud med Flextransport.

Temaer til refleksion

I arbejdet med at opbygge en levende dagligstue i Sundheds- og kvarterhuset i Aalborg Øst kan følgende temaer overvejes.

Ressourcestærke versus svækkede ældre?

En af grundene til, at risikoen for ensomhed blandt ældre stiger markant fra 80-årsalderen, er, at vi får flere sygdomme og skavanker og i mindre grad er i stand til at komme omkring og gøre det, der tidligere har givet livet mening. For at mindske ensomhed i den primære målgruppe af svækkede ældre mennesker, der bor i nærheden og bruger Sundheds- og Kvarterhusets sundhedstilbud, er det derfor væsentligt, at hver enkelt kommer til at opleve, at der bliver rart at være – men også, at der er brug for netop deres bidrag i nye aktiviteter og samværsformer. Hvis de eksisterende aktivitetstilbud i området mest tiltrækker ressourcestærke ældre, hvordan kan projekt **Dagligstue** så i særlig grad tiltrække og gøre det muligt for mindre ressourcestærke ældre mennesker at opleve mødestedet som meningsgivende for netop dem?

Diskrepans mellem huset og svækkede ældres behov

Hvordan kan der skabes en balance i husets foyer mellem lyde af snak og hastige skridt fra de mange dagligt besøgende – og ældre menneskers behov for at opholde sig og sludre sammen, mens de drikker en kop kaffe og/eller venter på at komme til eller fra en behandling eller aktivitet? Hvordan kan inklusion af ældre mennesker med nedsat syn og/eller hørelse optimeres i forhold til akustik og belysningsforhold, farvevalg og kontrast i tekster mv.?

Et mangfoldigt boligområde

Knap en fjerdedel af befolkningen i lokalområdet har minoritetsetnisk baggrund. De er mennesker med en øget risiko for at opleve ensomhed og leve i social isolation, især ældre voksne. Erfaringen fra bl.a. **Vi-Senior – netværk for minoritetsetniske ældre og SESAM – fællesskaber for ældre og pårørende** viser, at det kræver særlige invitationer og synlighed at få personer fra andre sprog- og kulturgrupper med. Danske ældreorganisationer retter ikke deres tilbud mod disse ældre. Kan mødestedet inkludere denne målgruppe, fx ved kontakt til moske, den internationale kirke og etniske minoritetsforeninger?

En mangfoldig dagligstue?

Kan indretningen gøres mangfoldigt inviterende ved at inddrage mennesker med minoritetsetnisk baggrund i indretning og udsmykning, så der skabes identitetsmulighed, relevans og medejerskab for de ældre og deres familier? Genåbningen af caféen nævnes som et sted, hvor man snart igen vil kunne købe kaffe og en bolle. Tænkes der også i drikke- og madvarer, der imødekommer efterspørgsel og smag hos områdets ikke-danske befolkningsgrupper?

Kildehenvisninger

- ¹ **Pedersen PB & Swane CE (2024).** *Nærhed og brud i besøgsrelationer.* Fonden Ensomme Gamles Værn. egv.dk
- ² **Sundhedsstyrelsen (2024).** *Danskernes sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil Midtvejsundersøgelsen 2023 – centrale udfordringer.* sst.dk
- ³ **Ældre Sagen** [senest opdateret 8.5.2025]. *Ensomhed. Ingen i Danmark skal rammes af alvorlig ensomhed.* aeldresagen.dk
- ⁴ **Det Nationale Partnerskab Mod Ensomhed (2023).** *Sammen mod ensomhed – en national 2040 Strategi for nedbringelse af ensomhed i Danmark.*
- ⁵ **Benjaminsen L & Jørgensen T (2022).** *Fællesskabsmålingen 2022. En undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark.* vive.dk
- ⁶ **Cohen-Mansfield J, Hazan H, Lerman Y & Shalom V (2016).** *Correlates and predictors of loneliness in older-adults. A review of quantitative results informed by qualitative insights.* International Psychogeriatrics 28, 557–576.
- ⁷ **Lasgaard M, Christiansen J, Bekker-Jeppesen M & Friis K (2020).** *Ensomhed i Danmark – analyse af befolkningsdata fra 2017. Temaanalyse, vol. 8, "Hvordan har du det?"* Aarhus: DEFACTUM, Region Midtjylland.
- ⁸ **Sundhedsstyrelsen (2023).** *Resultater fra rapporterne Sygdomsbyrden i Danmark 2022 — sygdomme og risikofaktorer.* Sst.dk
- ⁹ **Kielgast N, Wehner J, Møller SC (2024).** *Er der mange, der dør for tidligt i dit nabolag? Se de kæmpe lokale forskelle her.* DR Nyheder, Indland. dr.dk
- ¹⁰ **Danmarks Almene Boliger (u. å.).** *Beboere. Sundhed og trivsel.* bl.dk
- ¹¹ **Landsbyggefonden (2023).** *Beboere i den almene boligsektor 2022.* lbf.dk
- ¹² **Mahncke H, Wiking M (2025).** *Vores Livskvalitet. Hvad kan vi lære af de lykkeligste danskere?* Realдания. realдания.dk
- ¹³ **Kristensen M, Wodschow K, Christensen AI, Skaarup C, Thygesen LC, Ersbøll AK (2019).** *Ensomhed og svage sociale relationer blandt ældre. Tal fra Den Nationale Sundhedsprofil 2017.* Statens Institut for Folkesundhed. sdu.dk
- ¹⁴ **Danmarks Statistik,** statistikbanken KMST007A

